

UNELE SUGESTII CU PRIVIRE LA OBIECTUL JURIDIC GENERIC AL INFRAȚIUNILOR CU CARACTER TERRORIST

Xenofon ULIANOVSKI
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Vitalie SÎLI
doctor în drept,
conferențiar universitar,
USPEE „Constantin Stere”

Obiectul infracțiunii reprezintă unul din principalele elemente ale componenței de infracțiune. În esență, anume prin intermediul obiectului infracțiunii pot fi identificate valorile și relațiile sociale care sunt prejudiciate prin comiterea unei infracțiuni. Conceptul de infracțiune cu caracter terorist este relativ nou pentru legislația penală a Republicii Moldova. Pentru prima dată noțiunea respectivă a fost prevăzută odată cu completarea Codului penal cu art. 134¹¹, care conține enumerarea infracțiunilor care sunt atribuite la categoria infracțiunilor cu caracter terorist.

Una din particularitățile grupului respectiv de infracțiuni, comparativ cu alte grupuri de infracțiuni (ecologice, economice, militare etc.), constă în faptul că acestea fac parte din diferite Capitole ale Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, deci au diferite obiecte juridice. Astfel, din 17 componente de infracțiuni cu caracter terorist două fac parte din Capitolul I Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război; una face parte din Capitolul XII Infracțiuni în domeniul transporturilor; 12 – fac parte din Capitolul XIII Infracțiuni contra securității publice și a ordinii publice; iar altele două – fac parte din Capitolul XVII Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat.

Cuvinte-cheie: *infracțiune cu caracter terorist; activitatea teroristă; obiectul infracțiunii; obiectul general; obiectul generic; obiectul special; obiectul material; securitate; securitate publică; securitate de stat.*

SOME SUGGESTIONS ON THE GENERIC LEGAL OBJECT OF THE TERRORIST OFFENSES

The object of a crime is considered one of the main elements of the corpus delicti (offense). In essence, the social values and relationships that are harmed by committing a crime can be identified through the object of the offense. The concept of an offense of terrorist character is relatively new for the criminal law of the Republic of Moldova. For the first time this notion was provided with the amendment of the Criminal Code with art. 134¹¹, which lists the delicts that are attributed to the category of terrorist offenses.

One of the peculiarities of the respective group of offenses, compared to other groups of crimes (ecological, economic, military etc.), is that they are part of different Chapters of the Special Part of the Criminal Code of the Republic of Moldova, so they have different legal objects. Thus, out of the 17 constitutions of terrorist offenses two belong to Chapter I – “Crimes against peace and security of mankind, war crimes”; one to Chapter XII – “Transport crimes”; 12 to Chapter XIII – “Crimes against public security and public order”; two to Chapter XVII – “Crimes against public authorities and state security”.

Keywords: *terrorist offense; terrorist activity; the object of the offense; general object; generic object; special object; material object; security; public security; state security.*

Constituirea și evoluția societății umane a condus la apariția și diversificarea unui spectru larg de relații între membrii acesteia, între stat și cetățeni, precum și între diferite entități sociale, cum ar fi: instituții, întreprinderi, organizații, asociații, grupuri etc. Afirmarea și consolidarea categoriilor de relații sociale a determinat necesitatea elaborării unor instrumente eficiente de reglementare și apărare, exteriorizate prin actele legislative, inclusiv care vizează domeniul penal.

În esență, relațiile sociale reprezintă raporturile dintre membrii societății, manifestarea atitudinii acestora față de valorile sociale, ocrotite de normele juridice. Relațiile respective sunt constituite dintr-un șir de elemente: subiecții relațiilor sociale (participanții), drepturile și obligațiunile acestora, evenimentele sau circumstanțele care pot genera aceste relații [1].

Pentru a evolua și a se afirma relațiile sociale necesită anumite condiții și circumstanțe benefice, în timp ce criminalitatea destabilizează ordinea existentă prin atentatele asupra sistemului de valori instituite în cadrul societății. Totuși, conduita ilegală, exteriorizată prin infracțiune, cât de sofisticată sau periculoasă ar fi, nu poate prejudicia sau pune în pericol toate relațiile sociale acceptate în societate. În acest context, în dependență de specificul faptelor prejudiciabile concrete, poate fi atestată o diferențiere a acestora nu doar după gradul prejudiciabil, dar și după gravitatea consecințelor și diversitatea valorilor sociale puse în pericol.

Bazându-ne pe cele expuse considerăm posibil a afirma că în cazul infracțiunilor cu caracter terorist, spre deosebire de alte categorii de infracțiuni, se evidențiază în mod deosebit tendința infractorilor de a prejudicia mai multe valori sociale ocrotite în cadrul statului, precum și manifestarea unei atitudini specifice față de acestea. Astfel, teroriștii, prin comiterea unei infracțiuni cu caracter terorist, tind nu doar să obțină rezultatul scontat prin comiterea infracțiunii, dar și să utilizeze efectul acesteia în interes propriu. În asemenea condiții, devine evident caracterul com-

plex al infracțiunii cu caracter terorist, dar și al obiectului juridic asupra căruia se atentează în cazul comiterii acestora.

Așadar, unul din cele mai importante elemente ale infracțiunii și respectiv a componente de infracțiune este obiectul infracțiunii [2], care poate fi determinat reieșind, în primul rând, din valorile și relațiile sociale la care se atentează, iar pericolul social al infracțiunii și caracterul acesteia se identifică la rândul său, reieșind anume din obiectul infracțiunii.

Obiectul infracțiunii apare ca criteriu de bază pentru delimitarea infracțiunii de alte încălcări de lege, precum și pentru stabilirea exactă a locului unei norme concrete în sistemul normelor Părții speciale a legii penale [3]. Obiectul infracțiunii are importanță decisivă și pentru formularea componentelor concrete de infracțiune, inclusiv pentru evidențierea conținutului social-politic al ei, precum și pentru sistematizarea infracțiunilor în Partea specială a CP [4].

Obiectul juridic al infracțiunii prezintă interes cel puțin din două puncte de vedere: 1) pentru determinarea gravității diferitelor infracțiuni, gravitate care este dată de importanța valorii sociale vătămate sau puse în pericol prin infracțiunea săvârșită; 2) pentru corecta încadrare juridică a infracțiunii, în special celor care se aseamănă sub aspectul modului de realizare a acțiunii incriminate [5].

Elucidarea adecvată și corectă a obiectului juridic al infracțiunii oferă posibilitatea constatării esenței sociale și juridice a infracțiunii, depistării consecințelor social-periculoase, stabilirii limitelor acțiunii normei juridico-penale, clasificării faptei și delimitării acesteia de infracțiunile conexe. Soluționarea corectă a sarcinilor menționate este extrem de importantă în cazul infracțiunilor cu caracter terorist. Din acest motiv, identificarea obiectului juridic al infracțiunilor cu caracter terorist și stabilirea cercului de valori și relații sociale, care sunt prejudiciate în urma comiterii acestei categorii de infracțiuni, reprezintă o problemă deosebit de importantă, dar și actuală.

O altă trăsătură importantă a obiectului juridic al infracțiunilor constă în faptul că acesta stă la baza clasificării infracțiunilor, inclusiv și în cadrul Părții speciale a CP al RM, fiind un element de sine stătător al componentei infracțiunii. Obiectul, în același timp, într-o măsură considerabilă, influențează conținutul altor trăsături obiective și subiective [6].

După cum rezultă din conținutul art.2 CP al RM, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omeniirii, precum și întreaga ordine de drept [7].

Cele menționate reprezintă o listă formalizată și generalizată a obiectelor ocrotite de norma juridico-penală sau a obiectelor infracțiunilor [8]. Această listă nu este exhaustivă deoarece examinând Partea specială a CP observăm că în art.2 al acestuia nu sunt enumerate toate obiectele, ocrotirea cărora intră în sarcina dreptului penal.

În ceea ce privește definirea obiectului juridic al infracțiunii în dreptul penal contemporan, constatăm existența mai multor viziuni în această privință, obiectul juridic fiind considerat drept:

1. relațiile sociale ocrotite de legea penală asupra cărora este îndreptat atentatul social-periculos și cărora, în consecință, li se pricinuieste daună sau se creează pericolul cauzării daunelor [9];

2. valorile sociale, bunurile, interesele ocrotite de lege, asupra cărora este îndreptată infracțiunea și care sunt vătămate sau se creează pericolul vătămării [10];

3. valoarea socială și relația socială, formate în jurul și datorită acestei valori, care sunt vătămate, lezate sau puse în pericol prin săvârșirea unei fapte socialmente periculoase [11];

4. bunurile și interesele sociale reglementate prin normele juridice, asupra cărora atentează infractorul, cauzându-le daune reale, prevăzute de legea penală [12].

Totuși, indiferent de divergențele atestate în opiniile autorilor asupra problemei puse în discuție

este unanim recunoscut că fără obiectul infracțiunii nu există componenta de infracțiune [13], deoarece obiectul infracțiunii reprezintă ținta asupra căreia atentează infractorul și căreia îi sunt cauzate sau îi pot fi cauzate daune în urma infracțiunii [14].

Codul penal doar parțial acoperă vidul ce ține de reglementarea obiectului juridic al infracțiunilor cu caracter terorist.

Astfel, Codul penal a operat, la diferite etape, cu diferite reglementări și noțiuni privitor la infracțiunile cu caracter terorist, or, la adoptarea Codului penal prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002, în Partea specială, erau doar 2 articole, care incriminau infracțiunile cu caracter terorist: terorismul (art.278 Cod penal) și Activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste (art.279 Cod penal), plasând aceste infracțiune în capitolul XIII Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice.

Din motiv că erau amplasate în acest capitol al Codului penal, s-au expus mai multe opinii cu privire la obiectul juridic generic și special al lor:

Conform unei opinii [15] ne-am expus că obiectul juridic generic al infracțiunilor susmenționate îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică, adică starea de protecție a intereselor vitale ale persoanei, societății și ale statului în fața amenințărilor interne și externe, iar obiectul juridic special îl constituie securitatea mondială, cât și securitatea publică.

Într-o altă opinie [16] s-a statuat că relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică formează obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de capitolul XIII Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice, iar obiectele juridice speciale principale ale acestor infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică, apărarea împotriva provocării unei explozii, a unui incendiu sau a săvârșirii altei fapte care creează pericol de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave...

Într-o altă opinie [17] era susținut că infracțiunea de terorism este una dintre cele mai periculoase infracțiuni împotriva securității publice și siguranței statului, care deseori are nu numai caracter național, ci și internațional, iar obiectul juridic special al terorismului îl constituie securitatea publică. Ca obiect suplimentar al terorismului apare viața și sănătatea persoanei, patrimoniul și ordinea de administrare.

Cu toate că opiniile sus-indicate sunt diferite după modul de redactare, ele sunt similare prin determinarea obiectului juridic generic și special al acestor două infracțiuni: relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică și, respectiv, relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Mai târziu, prin Legea nr.136-XVI din 19.06.2008, Parlamentul a incriminat mai multe fapte ca infracțiuni cu caracter terorist, cum ar fi: Livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal, articolul 278¹; Recrutarea, instruirea, beneficierea de instruire sau acordarea de alt suport în scop terorist, articolul 279¹; Instigarea în scop terorist sau justificarea publică a terorismului, articolul 279²; Infracțiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor, articolul 289¹; Deținerea, confecționarea sau utilizarea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare, articolul 295¹; Atacul asupra unei instalații nucleare, articolul 295².

Tot prin aceeași Lege, Parlamentul a introdus în capitolul XIII Partea generală a Codului penal art.134¹¹. Infracțiune cu caracter terorist, cu următorul conținut: Prin infracțiune cu caracter terorist se înțelege una din infracțiunile prevăzute la art.140¹, 142, 275, 275¹, 275², 278, 278¹, 279¹, 279², 280, 284 alin.(2), art.289¹, 292 alin.(1¹) și alin.(2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin.(1¹), art.295, 295¹, 295², 342 și 343.

Ulterior, Parlamentul a mai completat art.134¹¹ și Partea specială a Codului penal cu următoarea infracțiune cu caracter terorist, prevăzută de

art.279³ Călătoria în străinătate în scop terorist și a abrogat infracțiunile prevăzute de art.275¹, 275² Cod penal și le-a exclus pe aceste infracțiuni și din lista infracțiunilor cu caracter terorist prevăzută de art.134¹¹ Cod penal.

Din cele susmenționate concluzionăm că avem mai multe probleme și dileme:

I. Prin introducerea în Codul penal al RM a art. 134¹¹, nu este clar care este obiectul juridic generic de atentare ale infracțiunilor cu caracter terorist, incluse în art.134¹¹ Cod penal, or, legiuitorul a sistematizat infracțiunile în Partea specială a Codului, după categorii, conform obiectului juridic generic de atentare, fiecărui capitol corespunzându-i un obiect juridic generic de atentare, iar infracțiunile enumerate în art.134¹¹ Cod penal nu au un obiect juridic generic unic de atentare, ci au diferite obiecte juridice generice de atentare.

Tot așa s-a statuat și în doctrina penală: Obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii desemnează un grup de valori sociale de aceeași natură și de relații sociale create în jurul acestor valori și datorită lor, vătămate sau lezate de către un grup de infracțiuni. Așadar, obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii este reprezentat de totalitatea valorilor sociale din unul și același domeniu și a relațiilor sociale care s-au creat în jurul acestor valori și datorită lor. La constituirea unui obiect juridic generic (de grup) al infracțiunii legiuitorul a inclus în conținutul acestuia o totalitate de valori și relații sociale omogene, astfel încât înțelesul lor să fie clar determinat de elementele esențiale pe care le cuprind. De asemenea, din obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii fac parte relațiile sociale create și datorită valorii sociale fundamentale respective. Abordând problema privind însemnătatea obiectului juridic generic al infracțiunii, trebuie să remarcăm în primul rând că el servește drept criteriu de sistematizare a Părții speciale a legislației penale. Incriminările cuprinse în Partea specială a legislației penale sunt sistematizate în grupuri mari (capito-

le – în Codul penal al Republicii Moldova). Această sistematizare se face, după cum am menționat, după obiectul generic comun, adică după valoarea socială fundamentală și după relațiile sociale corespunzătoare acesteia, fiind constituite 18 capitole ale Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Pe baza acestui obiect cu trăsături comune, diferite infracțiuni sunt reunite în grupuri. De menționat, de asemenea, că sistematizarea incriminărilor după obiectul juridic generic al infracțiunii, pe care aceste incriminări îl prevăd, servește la o mai bună cunoaștere a acestor incriminări. Din această perspectivă gnoseologică, cunoașterea fiecărei incriminări în parte presupune cunoașterea trăsăturilor întregului grup [18].

Astfel, în art. 134¹¹ Cod penal legiuitorul a inclus în lista infracțiunilor cu caracter terorist și infracțiunile prevăzute de art. 140¹, 142 Cod penal, care sunt situate în capitolul I al Părții speciale intitulat: Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, și au un alt obiect juridic generic de atentare.

La fel cu titlu de infracțiune cu caracter terorist, în art. 134¹¹ Cod penal, este considerată și infracțiunea prevăzută de art. 275 Cod penal, Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale, care este reglementată în capitolul XII Infracțiuni în domeniul transporturilor și are alt obiect juridic generic și special de atentare.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de capitolul XII Cod penal îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea în transport [19].

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale ale căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de activitatea normală a transporturilor feroviar, aerian, maritim sau fluvial [20].

Se consideră, de asemenea, ca infracțiuni cu caracter terorist, potrivit prevederilor art. 134¹¹ Cod penal, infracțiunile prevăzute de art. 342 și 343 Cod penal.

Aici ținem să menționăm, că și aceste infracțiuni: art. 342 Cod penal, Atentarea la viața Președintelui

Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului și art. 343 Cod penal, Diversiunea, sunt reglementate de capitolul XVII Cod penal, Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat și au un alt obiect juridic generic de atentare: relațiile sociale cu privire la activitatea normală a autorităților publice și la securitatea statului [21].

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 342 Cod penal îl formează relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea Președintelui Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, iar obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 343 Cod penal îl formează relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de apărarea sistemului economic și uman al RM [22].

II: *Art. 134¹¹ Cod penal nu dă noțiunea, sau definiția, sau descrierea infracțiunilor cu caracter terorist, cum o face legiuitorul, de exemplu, în art. 128 Cod penal, când definește, dă noțiunea și descrie infracțiunea militară, ci doar enumeră faptele penale ce constituie infracțiuni cu caracter terorist.*

III. *Mai mult, legiuitorul a indicat în art. 134¹¹ Cod penal o listă exhaustivă a faptelor penale ce constituie infracțiuni cu caracter terorist, adică, de facto, indică un grup de infracțiuni omogene, și, din aceste considerente, ținând cont de cele analizate mai sus cu privire la obiectul juridic generic, acest grup de infracțiuni omogene ar trebui să atenteze la un singur grup de relații omogene, însă legiuitorul, completând Codul penal, Partea specială, capitolul XIII cu art. 134¹¹ Cod penal, a menținut aceste infracțiuni omogene, cu caracter terorist în diferite capitole ale Părții speciale a Codului penal, adică aceste infracțiuni omogene atentează nu asupra unui grup de relații sociale omogene, ci asupra a mai multor grupuri de relații sociale omogene, reglementate de 5 capitole ale Părții speciale ale Codului penal, după cum a fost analizat mai sus, ceea ce este inadmisibil atât din punct de vedere a clasificării și siste-*

matizării infracțiunilor în Partea specială a Codului penal, cât și din cauza că contravine tehnicii legislative penale:

1) Infracțiunile prevăzute de art.140¹, 142 Cod penal sunt situate în cap. I al Părții speciale intitulat: Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război;

2) Infracțiunea prevăzută de art.275 Cod penal, Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale, este reglementată în capitolul XII Infracțiuni în domeniul transporturilor;

3) Infracțiunile prevăzute de articolele 278, 278¹, 279¹, 279², 279³, 280, 284 alin.(2), art.289¹, 292 alin. (1¹) și alin.(2) în partea ce vizează faptele prevăzute la alin.(1¹), art.295, 295¹, 295² sunt situate în capitolul XIII al Părții speciale intitulat: Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice;

4) Infracțiunile prevăzute de art.342 și art.343 Cod penal, sunt reglementate de capitolul XVII Cod penal, Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat.

Reieșind din cele susmenționate, conducându-ne de principiile tehnicii legislative penale cât și de prevederile art.134¹¹ Cod penal, considerăm necesar de completat Partea specială a Codului penal cu un capitol distinct, XIX intitulat Infracțiuni cu caracter terorist, în care să fie incluse toate infracțiunile cu caracter terorist, inclusiv și toate infracțiunile enumerate de art.134¹¹ Cod penal.

Pentru a putea realiza cele menționate, este necesar a identifica și evidenția toate infracțiunile omogene care au caracter terorist, iar pentru aceasta este necesar de constatat acel grup de relații sociale omogene (obiectul juridic generic), asupra cărora atentează grupul de infracțiuni omogene cu caracter terorist.

Pentru identificarea acestui grup de relații sociale omogene, vom porni de la documentele și legislația națională, regională și internațională în domeniul combaterii terorismului și a infracțiunilor

cu caracter terorist, cât și de la doctrina penală în acest domeniu.

În activitatea practică, un loc aparte revine Concepției securității naționale a RM, aprobată prin Legea nr.112-XVI din 22.05.2008 și Strategiei securității naționale a RM, aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.152 din 15.07.2011.

Astfel, p.1.3.3. Amenințarea terorismului internațional din Concepția securității naționale, menționând amenințările la adresa securității naționale, o specifică pe cea a terorismului internațional. În acest context, se prevede că pe fundalul descreșterii amenințărilor de ordin militar la adresa securității internaționale, sporesc amenințările neconvenționale, în deosebi globalizarea fenomenului terorismului internațional și pericolul proliferării armelor chimice, biologice, radioactive și nucleare.

De asemenea, după cum rezultă din acest act normativ, „diminuarea amenințării terorismului internațional și prevenirea la proliferarea armelor de distrugere în masă vor fi posibile doar prin realizarea la nivel internațional a unor acțiuni coordonate și rapide, care reclamă și participarea Republicii Moldova în virtutea angajamentelor sale internaționale. Adicional la acțiunile întreprinse în contextul cooperării internaționale, Republica Moldova implementează, pe plan intern, măsuri antiteroriste” [23].

Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței statului Republica Moldova și este un obiectiv al țării. Obiectivele securității naționale a Republicii Moldova sunt: asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice, securității publice, securității interne, consolidarea statalității Republicii Moldova. Un loc aparte în acest sens revine apărării și promovării valorilor, intereselor și obiectivelor naționale. Securitatea națională nu este numai securitatea statului, ci și securitatea societății și a cetățenilor Republicii Moldova, atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele ei.

Conform Strategiei securității naționale autoritățile abilitate cu prevenirea și combaterea terorismului, sau activităților conexe lui vor depune în continuare eforturile necesare în vederea implementării programelor și a strategiilor de evaluare, de monitorizare, de protecție și altele, adoptate pe plan internațional și asumate de Republica Moldova. Aceste acțiuni sunt necesare pentru ridicarea funcționalității sistemului de securitate națională și pentru eficientizarea operaționalității instituționale de prevenire și de combatere a amenințărilor și a riscurilor de ordin terorist sau a fenomenelor aferente lor.

Activitatea autorităților publice competente urmează să se axeze pe trei segmente de bază: prevenirea și neadmiterea manifestărilor de terorism; curmarea și combaterea finanțării terorismului; combaterea terorismului prin cooperare cu instituțiile abilitate.

În acest sens, Republica Moldova își va concentra eforturile asupra abordării integrate a oricărei manifestări teroriste sau activități aferente ei, consolidând sistemul național de combatere a terorismului. În plan instituțional, se vor realiza acțiuni de întărire a cooperării internaționale, inclusiv prin finalizarea eforturilor vizând: definirea clară și cuprinzătoare a terorismului și stabilirea procedurilor standard de operare, perfecționare a sistemului de operațiune antiteroristă pentru acțiunea coerentă a autorităților și a instituțiilor cu responsabilități în combaterea terorismului, pentru o mai bună cunoaștere a structurilor, metodelor și tehnicilor teroriste [24].

Astfel, reiesind din conținutul Strategiei securității naționale, putem deduce că faptele omogene cu caracter terorist atentează la un grup de relații sociale omogene ce țin de securitatea națională și internațională.

Considerăm important a remarca faptul că activitatea de formare a legislației antiteroriste la nivel național încă se află în proces de elaborare, nefiind finalizat din anumite cauze atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv. Legislația antiteroristă națională trebuie

să evolueze cu luarea în considerare a prevederilor actelor normative internaționale, a legislației UE în domeniul combaterii terorismului. Argumentând cele menționate, considerăm că terorismul, care a ajuns a fi un fenomen global, obținând un caracter internațional, necesită, pentru asigurarea combaterii cu succes a acestuia, unificarea viziunilor și opiniilor referitor la definirea noțiunilor și calificării faptelor teroriste și a sancțiunilor aplicate pentru comiterea infracțiunilor cu caracter terorist, astfel încât organizatorii și complicii să nu poată evita răspunderea penală, inclusiv prin a se ascunde pe teritoriul altui stat. În cazul în care cele menționate vor fi implementate în practică, activitatea de combatere a terorismului va deveni mult mai eficientă, bazându-se pe un suport legislativ calitativ și uniform. În consecință, probabilitatea obținerii unor rezultate pozitive în descurajarea teroriștilor, prin aplicarea în practică a principiului inevitabilității răspunderii penale, va spori esențial.

Perceperea corectă a aparatului conceptual ce ține de un anumit domeniu de cercetare prezintă importanță teoretică și aplicativă deosebită. Identificarea caracteristicilor relevante a noțiunilor de bază și a trăsăturilor acestora, în afara elucidării sensului nemijlocit, contribuie la stabilirea concretă a fenomenelor supuse analizei.

Pentru identificarea și evidențierea relațiilor sociale omogene asupra cărora atentează infracțiunile cu caracter terorist vom analiza și doctrina existentă în acest domeniu:

Astfel, unii doctrinari naționali [25] evidențiază direct domeniul care este afectat de terorism, menționând că, începutul noului mileniu este marcat, spre regret, prin fenomenul terorismului, care căpătând noi forme și modalități de manifestare, afectează grav securitatea națională și cea internațională (sublinierea ne aparține).

Sub aspectul perceperei esenței noțiunii, menționăm că diferite statistici, există până la 200 de noțiuni de terorism [26]. Walter Laquer, istoric american și

comentator de politică externă, scria într-o carte consacrată acestui fenomen că între 1936 și 1981 noțiunii de terorism [27] i-au fost date mai bine de 109 definiții, dar nici una dintre ele, însă, nu este recunoscută clasică [28].

Cu toate că se atestă o multitudine de publicații științifice și de alt ordin, despre terorism, documente juridice privind combaterea acestuia la nivel internațional și național, trebuie să constatăm lipsa unei interpretări clare și unice a fenomenului respectiv [29].

Din numeroasele lucrări care descriu și analizează fenomenul terorist, majoritatea caută să identifice trăsăturile terorismului modern pentru a propune previziuni ale transformărilor ce pot interveni în dinamica sa. Cea mai mare parte a lucrărilor din domeniu analizează terorismul ca metodă de luptă a celor slabi „care aleg războiul super mobil ca armă firească a părții mai slabe din conflict” [30]. Deși corectă și necesară, analiza terorismului ca formă a „conflictelor asimetrice”, nu este suficientă nici pentru instituțiile implicate în adoptarea strategiilor adecvate prevenirii fenomenului și nici pentru juriști – prin implicarea acestora odată cu incriminarea actelor de terorism în dreptul intern al statelor. Dacă privim terorismul ca tactică de purtare a „conflictelor asimetrice”, ne mărginim să privim fenomenul în paradigme generale, puțin utile pentru cei care încearcă o analiză a faptelor așa cum au fost ele individualizate prin incriminarea actelor de terorism [31].

Așadar, din punct de vedere juridic, fenomenul nu a căpătat nici până azi o definiție universal acceptată, dificultatea provenind din faptul că terorismul constituie o metodă de acțiune, o modalitate de punere în execuție a unei activități infracționale prin teroare, violență și intimidare, metode adesea confundate cu însăși infracțiunea [32]. O astfel de stare a lucrurilor este condiționată atât de complexitatea fenomenului pe care îl reprezintă terorismul, cât și de un șir de factori de ordin subiectiv, ce există la nivel național și internațional. Totuși, acest fapt nu înseamnă că toate

încercările de a elabora o definiție generală a terorismului sunt sortite eșecului, ci invers, posibilitatea adoptării acesteia crește, fapt confirmat de practica adoptării la nivel internațional a definițiilor unor astfel de fenomene, de altfel, nu mai puțin complicate, cum ar fi genocidul și agresiunea [33].

Noțiunea de terorism este cunoscută omenirii de la începuturile istoriei [34]. Prima tentativă de a defini și a reglementa terorismul din punct de vedere juridic are o vechime respectabilă, aparținând legiuitorilor romani care, în anul 103 î.e.n., în Lex Apuleia, au incriminat *Crimen Magestatis, adică orice acțiune internă sau externă îndreptată împotriva integrității statului*. Această măsură nu a fost lipsită de temei deoarece, ulterior adoptării acestei legi, mai ales în provinciile romane din Orientul Mijlociu, au apărut grupări teroriste formate din fanatici religioși care, pentru atingerea propriilor obiective, i-au atacat atât pe romani, cât și pe evrei [35].

Deci, problema terorismului [36], în esență nu e nouă, dar totuși, primele încercări serioase de a elabora o definiție general acceptabilă a acestui fenomen au fost întreprinse mai activ în anii 20 ai secolului XX [37].

Dicționarul enciclopedic la fel definește terorismul ca: „sistem de acțiuni teroriste” [38]. Astfel, dezvoltând ideea respectivă constatăm că terorismul deja nu mai este perceput drept o faptă unică, care creează în societate rezonanța corespunzătoare. Transformarea terorismului în sistem de acțiuni teroriste, impune reevaluarea percepției acestui fenomen, dar și a măsurilor de prevenire și contracarare ce urmează a fi întreprinse.

Așadar, după cum susține M. Cheleş, terorismul este o practică de rezolvare prin mijloace violente a problemelor apărute între state, între grupuri de interes, organizații criminale din aceeași țară sau din țări diferite, între indivizi, precum și între aceștia și organizații politice, economice, ideologice, religioase, etnice, rasiale. Terorismul apelează la toate mijloacele

posibile pentru a-și atinge obiectivele: asasinat izolat sau colective, luare de ostatici, amenințarea cu moartea, schingiuri, mutilări, distrugerea bunurilor materiale, șantajul, subminarea prestigiului, compromiterea etc. [39].

Din punct de vedere sociologic, acțiunea teroristă se definește ca fiind „folosirea calculată a violenței inopinate, șocante și ilegale împotriva non-combatanților (inclusiv civili, militari în rezervă și angajați ai securității în situația de pace) și a altor ținte simbolice, între care se infiltrează unul sau mai mulți agenți clandestini, cu scopul psihologic de a face publică o cauză politică sau religioasă și/sau de a determina sau de a sili un guvern (sau mai multe), sau populația civilă să accepte revendicări în numele cauzei” [40].

Terorismul poate urmări scopul comiterii a acțiunilor în lanț, săvârșite la nivel global sau local. *Actul terorist poate fi îndreptat spre: deturnarea sistemului politic, înlăturarea conducerii statului (regiunii), impunerea în calitate de ideologie oficială, a unor concepții sociale, religioase, etnice, a standardelor și rezoluțiilor ce rezultă din acestea, altă modificare în politica statului; eliberarea teroriștilor deținuți; punerea în pericol a siguranței populației; înspăimântarea acesteia; prejudicierea relațiilor internaționale și provocarea acțiunilor militare.* Potrivit unor surse terorismul în prezent are la bază motive politice: complicarea relațiilor internaționale, intervenția în politica internă și externă a statului, destabilizarea situației. Totuși, mai curând acestea sunt scopuri și nicidecum motive de comitere a actelor teroriste. Motivele pot fi diferite: fanatism, inclusiv religios, naționalism, război etc. [41].

Principalele dificultăți în definirea terorismului și a altor infracțiuni cu caracter terorist, constau, în opinia noastră, în faptul că dincolo de diferențele ideologice, terorismul este greu de definit pentru că evoluția sa este la fel de dinamică precum evoluția societății, privită în ansamblu. „Globalizarea” îi accentuează dinamismul, iar mijloacele moderne de comunicare

permit remodelarea continuă nu doar prin transmiterea ideilor, ci și prin mobilitatea fizică a celor care folosesc terorismul ca mijloc de a-și atinge scopurile.

De asemenea, susținem că terorismul este greu de definit pentru că întotdeauna sistemele politice vor fi contestate sau vor deveni contestabile, iar terorismul este intim legat de acest aspect, precum și pentru că există multe forme de terorism și altele noi continuă să apară, precum cyber-terorismul sau mișcările contestate împotriva unor instituții internaționale, precum NATO.

R.I. Mocanu, prin prisma altor propuneri ale unor definiții date acestui fenomen, oferă la rândul său o posibilă definiție a terorismului: Terorismul, ca mod de operare, este o strategie prin care mai multe persoane, constituite într-o grupare sau organizație, folosesc forme diferite de violență sau amenințare cu violența, în realizarea unor pretenții cu caracter ideologic, acționând în mod direct pentru slăbirea puterii de stat, ori în mod indirect, prin intimidare gravă a populației pentru a constrânge autoritățile ca pe această cale să li se satisfacă pretențiile [42].

Cercetătoarea rusă, Modjorean L.A., consideră că „terorismul presupune săvârșirea unor acte de violență de către persoane particulare, organizații sau organe de stat, orientate spre lichidarea fizică a unor lideri politici și de stat, precum și spre destabilizarea ordinii de drept, în scopul atingerii anumitor rezultate politice” [43].

Profesorii români, Gh. Nistoreanu și C. Păun foarte argumentat definesc terorismul ca fiind o strategie persistentă și sistematică de utilizare a violenței de către un stat sau un grup politic împotriva altui stat sau grup politic, cu scopul de a-și realiza obiective politice, prin constrângerea determinată de declanșarea unei stări de teroare și intimidare colectivă [44].

Departamentul de Stat al SUA, Biroul Federal de Investigații și Departamentul Apărării împărtășesc următoarea definiție: „Terorismul înseamnă utiliza-

rea în mod calculat a violenței sau a amenințării cu violența pentru a induce starea de teamă, în scopul de a constrânge sau intimida guvernele sau societățile pentru a atinge unele țeluri politice, religioase sau ideologice” [45].

Legea Federației Ruse privind combaterea terorismului prevede: „Terorismul reprezintă violența sau amenințarea cu aplicarea acesteia asupra persoanelor fizice sau organizațiilor, de asemenea, nimicirea (deteriorarea) sau amenințarea cu nimicirea (deteriorarea) proprietății și altor bunuri materiale; crearea de pericol privind survenirea consecințelor fatale pentru oameni; pricinuirea de daune patrimoniale considerabile, precum și survenirea altor consecințe social-periculoase efectuate cu scopul încălcării securității publice, înspăimântarea populației sau pentru a influența organele puterii de stat să adopte anumite hotărâri convenabile teroriștilor sau satisfacerea anumitor interese ilegale ale lor; atentarea la viața funcționarilor publici, în scopul încetării activității de stat sau a altei activități politice, sau din răzbunare pentru o astfel de activitate; atacarea reprezentanților unui stat străin sau a lucrătorului unei organizații internaționale, care se bucură de protecție internațională, la fel și asupra încăperilor de serviciu sau mijloacelor de transport a persoanelor care se bucură de imunitate diplomatică, dacă această acțiune este înfăptuită cu scopul de a provoca război sau a înrăutăți relațiile internaționale” [46].

Conform opiniei legiuitorului român, reflectate în art. 2 din Legea României nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, „terorismul reprezintă ansamblul de acțiuni și/sau amenințări care prezintă *pericol public și afectează securitatea națională*” [47].

Prin Legea nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului, definiția terorismului a fost redactată, acesta fiind definit ca fenomen cu un grad înalt de pericol social, caracterizat printr-o ideologie radicală și o practică de influențare

prin violență a luării unor decizii de către autorități și instituții publice sau organizațiile internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale [48].

Exemple de doctrină și legislații ale altor state în acest domeniu pot fi aduse la nesfârșit, însă deja din exemplele sus-îndicate putem deduce cu certitudine **că faptele omogene cu caracter terorist atentează la un grup de relații sociale omogene ce țin de securitatea națională și internațională.**

Examinarea actelor normative internaționale în materie, de asemenea scoate în evidență că, într-o formă sau alta, securitatea apare în calitate de obiect care este prejudiciat sau pus în pericol prin comiterea actelor ce constituie forme de manifestare a terorismului.

Astfel, în Convenția privind marcarea explozibililor din plastic în scopul detectării lor [49] este evidențiată incidența actelor de terorism asupra securității mondiale. În Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile [50] se menționează că actele ilicite îndreptate contra securității aviației civile pun în pericol securitatea persoanelor și bunurilor, împiedică în mod serios exploatarea serviciilor aeriene și subminează încrederea popoarelor lumii în securitatea aviației civile. În același sens, se pronunță și Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor [51]. De asemenea, Convenția Internațională împotriva luării de ostatici [52] recunoaște că fiecare persoană are dreptul la viață, libertate și securitate personală, așa cum sunt prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Deci, observăm că actele normative internaționale la fel prevăd în calitate de obiect de atentare a terorismului sau a formelor de manifestare ale acestuia anumite segmente ale securității. În context, devine clar că infracțiunile cu caracter terorist, inclusiv prin gravitatea consecințelor, gradul prejudiciabil,

proporțiile atestate în ultimul timp și starea specifică ce o creează în cadrul societății se evidențiază prin faptul că pun în pericol securitatea națională și cea internațională.

Totuși, la identificarea trăsăturilor obiectului juridic se ia în calcul nu doar faptul asupra a ceea ce în mod real atentează o faptă infracțională concretă, ci și alte elemente ale infracțiunii. Pericolul faptei se stabilește nu doar reieșind din importanța obiectului asupra căruia se atentează, dar, într-un șir de cazuri, din modul de acționare, gravitatea consecințelor cauzate, caracterul vinovăției și motivelor, circumstanțele comiterii faptei [53].

Pentru formele de manifestare a infracțiunilor cu caracter terorist este caracteristică anume metoda general periculoasă a acțiunii complementare și multiplicitatea obiectului de atentare. **În context susținem că drept domeniu care ar corespunde criteriului de multiplicitate a obiectului de atentare este anume securitatea națională, dar și cea internațională.**

Remarcăm că securitatea națională înglobează mai multe segmente de importanță primordială pentru stat, cum ar fi: securitatea de stat, securitatea militară, securitatea publică, securitatea economică și energetică, securitatea transporturilor, securitatea umană, securitatea societală, securitatea ecologică etc.

Frecvent, drept temei pentru comiterea infracțiunilor cu caracter terorist servesc contradicțiile sociale, caracteristice unei anumite etape de dezvoltare a societății. Normele juridice, inclusiv și cele juridico-penale, reprezintă o formă necesară și legitimă de întărire, funcționare și dezvoltare a relațiilor sociale. În calitate de obiect juridic al infracțiunilor cu caracter terorist, relațiile sociale evoluează doar ca relații juridico-penale, izvorul cărora îl constituie fapta social-periculoasă și prejudiciabilă, care încalcă normele respective ale legii penale.

Astfel, susținem că **obiectul juridic generic al infracțiunilor cu caracter terorist constă din tota-**

litatea valorilor și relațiilor sociale omogene ce țin de securitatea națională și internațională care sunt prejudiciate sau puse în pericol prin comiterea infracțiunilor cu caracter terorist.

Referințe:

1. *Drept penal. Partea generală*. Coordonator și redactor responsabil A. Borodac. Chișinău: Știința, 1994, p. 73.
2. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П., *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Москва: «Юридический Центр Пресс», 2002, p.160; <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=441318> (accesat 25.04.2017, ora 10.40 min.).
3. CHIRIȚA, V. *Luarea de ostatici: (analiza juridico-penală și criminologică)*. Chișinău, 2011, p. 52.
4. *Drept penal. Partea generală*. Coordonator și redactor responsabil A. Borodac. Chișinău: Știința, 1994, p. 73.
5. ZOLYNEAK, M. *Drept penal. Partea generală*. Iași: Chemarea, 1993, p. 164; Ungureanu, A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995. p. 74.
6. *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть*. Учебник. Под ред. Рарога, А.И. Москва: Юрист 2001, p.88.
7. Codul Penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 13.09.2002 Nr.128/129/1012, art.2.
8. *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть*. Учебник Под ред. Рарога А.И. Москва: Юрист, 2001, p.88.
9. MARIȚ, A. *Drept penal. Partea generală. Teoria infracțiunii*. Chișinău: S.n. F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2002, p. 112; Гаухман, Л.Д. *Квалификация преступлений. Закон, теория, практика. 2-е издание переработанное и дополненное*. Москва: центр Юринфор, 2003, p.77-78; *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Учебник, издание второе, исправленное и дополненное*. Под ред. Ветрова, Н.И., Ляпунова, Ю.И. Москва: Юриспруденция 2001., p. 83; *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть*. Учебник. Под ред. Рарога, А.И. Москва: Юрист, 2001, p. 94; *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Учебник*. Под ред. Гаухман Л.Д., Максимова, С.В.,

Колодкина Л.М. – Москва: Юриспруденция, 2001, р.92; *Уголовное право Российской Федерации. Общая и особенная часть. 2-е дополненное, исправленное издание.* Под ред. Кашепова, В.П. – Москва: Былина, 2001, р.96; Mariț, A. *Calificarea infracțiunii (aspecte teoretico-normative și practice ale încadrării juridico-penale ale infracțiunii)*. Manual. Chișinău: CE USEM, 2015, р. 72; *Уголовное право. Общая часть. Учебник.* Под общей ред. Денисова, С.А., Готчиной, Л.В., Никуленко, А.В. Санкт-Петербург: Изд-во СПб ун-та МВД России, 2017, р. 81; *Уголовное право. Общая часть. Учебное пособие.* Под общей ред. Уткина, В.А., Шеслера, А.В. Томск: Издательский Дом Томского государственного ун-та, 2016, с. 148.

10. BASARAB, M. *Drept penal. Partea generală*, vol. I. Ediția II-a. București: Lumina Lex, 1997, р. 140-141; Macari, I. *Drept Penal al Republicii Moldova. Partea generală*. Chișinău: С.Е. U.S.M., 2002, р.89; *Российское уголовное право. Общая часть. Учебник.* Под ред. Кудрявцева, В.Н., Наумова А.В., издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Спарк, 2002, р.95; *Курс Уголовного права том.1. Общая часть. Учение о преступлении.* Под ред. Кузнецовой, Н.Ф., Тяжковой, И.М. Москва: Зерцало-М., 2002, р.204.

11. ZOLYNEAK, M. *Drept penal. Partea generală*. Iași: Chemarea, 1993, р. 163-164; Ungureanu, A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, р. 74; Nistoreanu, Gh., Boroi, A. *Drept Penal. Partea generală*. – București: All Back, 2002, р. 93; Mitrache, C. *Drept Penal român. Partea generală*. Ediția a III-a revăzută și adăugită, București: Șansa, 1999, р. 84; Tănăsescu, I., Tănăsescu, C., Tănăsescu, G. *Drept Penal general*. – București: All Back, 2002, р.161; *Drept Penal. Partea generală. Coordonator și redactor responsabil Borodac A.* Chișinău: Știința, 1994, р.74; Сафонов, И.И. *Организация раскрытия и расследования терроризма. Монография.* Москва: Изд-ль Шуმიлова, И.И., 2004, с. 43-44; Botnaru, S., Șavga, A., Grosu V., Grama, M. *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ediția a II-a, Chișinău: Cartier juridic, 2005, р. 130.

12. УПОРОВ, И., ХУН, А. *Объект уголовно-правовых отношений: содержание и различие со сходными понятиями.* Уголовное право, 2003, № 4, с. 64; *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть.* Учебник для вузов. Под ред. Комиссарова В.С., Крыловой Н.Е., Тяжковой И.М. Москва, с. 119; 122. file:///C:/

Users/User/Downloads/komissarov_vs_krylova_ne_tiazhkova_im_ugolovnoe_pravo_rossijskoj_federacii.pdf (accesat 04.01.2019, ora 09.59 min.).

13. *Курс Уголовного права том.1. Общая часть. Учение о преступлении.* Под ред. Кузнецовой, Н.Ф., Тяжковой, И.Н., Москва: Зерцало-М., 2002, р. 205.

14. *Российское уголовное право. Общая часть.* Учебник. Под ред. Кудрявцева, В.Н., Наумова, А.В., издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Спарк, 2002, р.95; *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть.* Учебник. Под ред. Рагога, А.И. Москва: Юрист, 2001, р.89; *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная.* Учебник. Под ред. Гаухмана, Л.Д., Колодкина, Л.М., Максимова, С.В. – Москва: Юриспруденция, 1999, р.86; *Курс Уголовного права том.1. Общая часть. Учение о преступлении.* Под ред. Кузнецовой, Н.Ф., Тяжковой, И.Н., Москва: Зерцало-М., 2002, р. 204. etc.

15. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V., BUDECI, V., CARPOV, T., CUȘNIR, V., COJOCARU, R., MARIȚ, A., POPOVICI, T., ULIANOVSCI, Gh., ULIANOVSCI, X., URSU, N., VOLCINSCHI, V. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu.* Chișinău, 2009, р. 611, 616.

16. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*, vol. II. Chișinău: S.n., 2015, р. 518, 524, 529, 541.

17. *Codul Penal al Republicii Moldova cu modificările și completările de până la 08.08.2003.* Comentariu Sub redacția Barbăneagră, A. – Chișinău: Centru de Drept al Avocaților, 2003, р. 605.

18. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea generală*, vol. I. Chișinău: Cartier juridic, 2005, р. 152-156.

19. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*, vol. II. Chișinău: S.n., 2015, р. 403.

20. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, Gh., BERLIBA, V., BUDECI, V., CARPOV, T., CUȘNIR, V., COJOCARU, R., MARIȚ, A., POPOVICI, T., ULIANOVSCI, Gh., ULIANOVSCI, X., URSU, N., VOLCINSCHI, V. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu.* Chișinău, 2009, р. 606.

21. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*, vol. II. Chișinău: S.n., 2015, р. 403.

22. *Codul Penal al Republicii Moldova cu modificările și completările de până la 08.08.2003.* Comentariu Sub

redacția Barbăneagră, A. – Chișinău: Centru de Drept al Avocaților, 2003. p. 605.

23. Concepția securității naționale a Republicii Moldova aprobată prin Legea nr. 112-XVI din 22.05.2008. In: *Monitorul Oficial* nr.97-98/357 din 03.06.2008.

24. Strategia securității naționale a Republicii Moldova aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 153 din 15.07.2011. In: *Monitorul Oficial* nr.170-175/499 din 14.10.2011.

25. BENCHECI, D., BENCHECI, M. Semnificația terorismului contemporan și implicațiile sale asupra securității naționale. In: *Studia Universitatis*. Revistă științifică a USM nr. 8 (38), 2010, p. 217-220. <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/17.-p.217-220.pdf> (accesat 13.04.2019, ora 17.07 min.).

26. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*. Москва. 2000, с.9.

27. LLOYD, A., MATHEWS, P. *Bioterrorismul: flagelul mileniului III*. Cluj-Napoca: Hiperion, 2002. p. 94.

28. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Москва. 2000, с.9.

29. *Организованный терроризм и организованная преступность*, Под ред., Долговой, А.И., Российская криминологическая ассоциация, Москва, 2002, с. 3.

30. WILKINSON, P. *Terrorism & Democracy. The Liberal State Response*. London, New York: Routledge. 2006, p. 2, citat de Mocanu, R. I. *Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române. Studiu comparativ*. București: Universul Juridic, 2013, p. 13.

31. MOCANU, R.I. *Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române. Studiu comparativ*. București: Universul Juridic, 2013, p. 13-14.

32. BALAN, O. *Terorismul – flagel internațional*. In: „Legea și viața”, Nr. 8, 1997, p. 25.

33. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Москва, 2000. с.9.

34. LAZARI, C. *Drepturile omului și terorismul*. In: *Revista națională de drept*, 2001, Nr.10. p.22.

35. NISTOREANU, Gh., PĂUN, C. *Criminologie*. București, 1996. p.265.

36. ЕМЕЛЬЯНОВ, В.П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Москва, 2000. с. 10.

37. Ibidem.

38. *Dicționar enciclopedic*, ediția II, București, 1978. p. 966.

39. CHELEȘ, M. *Terminologie de specialitate: “Terorism – Antiterorism”*. București, 1993. p. 215.

40. SÎLI, V., ARMAȘU, V., DONCIU, A., PLEȘCA, R., MARDARI, A., SÎRCU, A. *Infracțiuni cu caracter terorist, infracțiuni conexe terorismului și unele infracțiuni cu caracter de terorizare*. Chișinău, Garomond Studio SRL, 2011. p. 18.

41. DUMNEANU, L. *Terorismul: aspect internațional. Teza de magistru*. Chișinău, 200. p. 10-11.

42. MOCANU, R. I. *Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române. Studiu comparativ*. București: Universul Juridic, 2013. p. 26-27.

43. МАДЖОРЯН, Л.А. *Терроризм – правда и вымысел*. Москва, 1986. p. 14.

44. NISTOREANU, Gh., PĂUN, C. *Criminologie*. București, 1996, p. 270.

45. OROS, V. *Violență fără frontieră* // Revista română de drept umanitar, anul IX (2001), nr. 4 (39), p. 4, cit. de Diaconu D.V. *Terorismul. Repere juridice și istorice*. București: All Beck, 2004, p. 7.

46. Федеральный Закон о борьбе с терроризмом № 130 Ф3 от 03.07.1998. // www.krtmlin.ru/acts/bank/12717/page/1

47. Legea României nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului. // *Monitorul Oficial al României* nr.1161 din 8 decembrie 2004.

48. Legea nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului. // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 364-370 din 20.10.2017.

49. Aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.96. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 10, pag. 193.

50. Aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.96. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 10, pag.249.

51. Aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.96. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 10, pag.261.

52. Aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1243-XV din 18.07.2002. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 2006, volumul 35, pag.299.

53. ДУРМАНОВ, Н. Д. *Понятие преступления*. М., Изд-во АН СССР, 1948, с. 132; citat de Емельянов В.П., *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Москва: «Юридический Центр Пресс», 2002, p. 193.